

KIJK OP *boerderijen*

De Uilenburcht ligt prachtig
op de rand van het beekdal.

BESCHEIDEN EENVOUD EN UITBUNDIGE RIJKDOM

GROTE VERSCHILLEN IN REESTDAL

DE BOERDERIEN IN HET REESTDAL, OP DE GRENZ VAN DRENTHE EN OVERIJSEL,
VERSCHILLEN STERK IN OMVANG EN UITSTRALING. DE ENE IS MOOI VAN EENVOUD, DE ANDERE LIJKT
OP EEN ADELIJK LANDHUIS MET GLIMMENDE DAKPANNEN. BIJ HET ONTSTAAN VAN DIE
VERSCHILLEN SPEELDE HET RIVIERTJE DE REEST EEN GROTE ROL.

TEKST EN FOTOGRAFIE *ARJAN WIJNSTRA*

KIJK OP boerderijen

Historicus en publicist Bertus Boivin verdiepte zich de afgelopen jaren in het Reestdal. Daarbij keek hij onder andere naar de agrarische ontwikkeling van het gebied. "Aanvankelijk leken de boerderijen in deze regio sterk op elkaar. Ze waren haast allemaal van het hallenhuistype, met voorin een bescheiden woning en direct daarachter het bedrijfsgedeelte met ruimte voor koeien, paarden en jongvee. Zo'n boerenbedrijf was een wereld op zich. Men was grotendeels zelfvoorzienend en de inrichting van het erf was daar een afspiegeling van. De erfbepanting was functioneel, het nut kwam vóór de sier. Er waren hagen en fruitbomen en rond het erf stonden de soorten bomen en struiken die ook in de omgeving groeiden. Van buitenaf waren de boerderijen bijna niet te zien. Het waren oases in het landschap, groene silhouetten. Plekken om thuis te komen, om beschutting te vinden. Omgekeerd had je van binnenuit maar weinig zicht op de buitenwereld."

Een prachtig voorbeeld van zo'n plekje is boerderij de Uilenburcht in het gehuchtje Rabbinge. "Kijk eens hoe mooi deze boerderij ligt op de rand van het beekdal. Volgens mij is hier nooit sprake geweest van een plotselinge toename van de rijkdom, maar is het altijd al goed boeren geweest." Op de Uilenburcht wordt tegenwoordig vleesvee gehouden. De mest uit de potstal wordt gebruikt op de omliggende akkers, zoals dat altijd al gedaan is. Bertus: "De huidige boer is in dienst van Het Drentse Landschap. Dat was in de jaren tachtig een van de eerste natuurorganisaties die het op die manier mogelijk maakte dat er op oude, voor de huidige tijd te kleine, boerderijen toch weer geboerd kan worden. Prachtig vind ik dat."

Vruchtbare afzetting

Op andere plekjes langs de Reest verliep het anders. Aan het eind van de negentiende eeuw ging het de boeren in ons land voor de wind. De melkprijs was goed, Nederlandse boter en kaas waren gewilde producten, ook in het buitenland. De boeren in het Reestdal profiteerden daarvan mee. Maar niet allemaal: het waren hoofdzakelijk de boeren in het westen van het stroomgebied die de vruchten van de bloeiende handel plukten.

LINKSBOVEN: Op De Uilenburcht was het altijd al goed boeren.

MIDDEN: Oorspronkelijke boerderij in het Reestdal. Het plekje voelt om 'thuis te komen'.

ONDER: Kenmerkend voor de bouwstijl aan het einde van de negentiende eeuw zijn brede witte gootlijsten met aan weerskanten een zogenaamde 'zwenk' (sierlijke ronding).

Daar was de bodem het meest vruchtbaar, daar groeide het gras van vroeg in het voorjaar tot laat in de herfst. Bertus: "Vanaf de middenloop wordt de Reest breder en de stroming dus trager. Dan krijgen vruchtbare slibdeeltjes de kans zich af te zetten. In honderden jaren tijd zorgde dat voor een zeer vruchtbare bodem. Op de Reestlanden kon je zelfs een hooioogst meer binnenhalen dan elders."

Facelift

Wie het voor de wind gaat, laat dat graag zien. Zo ook de boeren in het westelijke deel van het Reestdal. Het geld mocht rollen en de beste manier om dat aan de omgeving te laten zien, was door de – naar de straat toegekeerde – boerenwoning een facelift te geven. De eenvoudigste optie was de gevel een stukje op te laten metselen. Behalve meer aanzien gaf dat op de bovenverdieping meer licht en meer ruimte. Een stap verder ging men wanneer de boerderij van een geheel nieuwe voorgevel werd voorzien. Als deze een stukje vóór de oorspronkelijke gevel werd geplaatst, kreeg de woning er meteen een paar vierkante meter bij. Kenmerkend voor de bouwstijl uit die tijd zijn brede witte gootlijsten met aan weerskanten een zogenaamde 'zwenk' (sierlijke ronding). Riet maakte plaats voor pannen, liefst geglazuurde. Sommige boeren lieten een nieuw woonhuis voor de oorspronkelijke boerderij bouwen. Wanneer de nokrichting daarvan haaks op die van de oorspronkelijke boerderij kwam te staan, veranderde het hallenhuis feitelijk in een dwarshuis- of T-boerderijtype.

Kronkelende grens

Bertus Boivin legt uit waarom de Reest nooit werd rechtgetrokken en gekanaliseerd: "Het riviertje vormt de grens tussen de provincies Drenthe en Overijssel. Die twee konden het nooit eens worden over de verdeling van de kosten, dus gebeurde er niets. Achteraf gezien maar goed ook, anders had men inmiddels opnieuw de portemonnee kunnen trekken om de oude rivierloop weer in ere te herstellen, zoals dat op zoveel plaatsen gebeurt." De Reest ontspringt in de voormalige hoogveengebieden rond Dedemsvaart, Slagharen en Hardenberg. Het hoogveen werkte als een soort spons en hield veel water vast. Tegenwoordig wordt de Reest vooral gevoed door kwelwater, dat op verschillende plaatsen in het beekdal naar boven komt.

Het riviertje stroomt van Dedemsvaart naar Meppel om uiteindelijk via het Meppelerdiep, het Zwarte Water en de Randmeren in het IJsselmeer te eindigen. Nog altijd is het water door het veen bruinachtig van kleur. De Reest is een typische laaglandbeek, dat wil zeggen dat ze sterk kronkelt en een betrekkelijk gering verval heeft: 5 meter over een afstand van 37 kilometer. Het Reestdal varieert qua breedte tussen 100 en 500 meter.

ONDER: Het nieuwe woonhuis kwam voor de oorspronkelijke boerderij te staan.

*Riet maakte plaats
voor pannen, liefst
geglazuurde*

BOVEN: Op 't Ende woonden de boeren die veel geld aan de boter verdienden.

ONDER: Boerderij Den Hof dankt zijn statige voorkomen aan huisarts Van Setten die hier kruiden kweekte.

LINKS: Den Hof op zijn best rond 1900: met balkon en Engelse landschapstuin.

Open erven

Hoe verder stroomafwaarts, hoe voorname niet alleen de boerderijen, maar ook de erven. Bertus: "Zo'n prachtig huis verstop je niet achter het groen. De buitenwereld moest kunnen zien dat het je goed ging. Veel erven werden dan ook aan de voorzijde 'geopend'. Naar de mode van die tijd werd het vaak een voortuin in de Engelse landschapsstijl met een brede sloot, een fraai gazon, rododendrons en een paar majestueuze rode beuken, die het erf autoriteit gaven. Deze metamorfose is tot op de dag van vandaag zichtbaar gebleven." De vernieuwingsgolf op de Reesterven ging ook na de vorige eeuwwisseling door. De expert: "Ook van de architectuurstijlen die in het begin van de twintigste eeuw opkwamen zijn fraaie voorbeelden te vinden, zelfs van stadse stijlen als Art Nouveau en de Amsterdamse School."

Grote rijkdom

Boerderij 't Ende ligt vlakbij de Reest, het kleine riviertje waaraan het zijn grote rijkdom te danken heeft. Want rijk waren de mensen op 't Ende. Bertus: "Ja, hier woonden boeren die veel geld

aan de boter verdienen. Duidelijk zichtbaar is dat de nieuwe woning dwars tegen de oorspronkelijke voorgevel aan gebouwd is. Een nog altijd bekend verhaal uit die tijd is dat de boer thuis kwam, terwijl de aannemer bezig was met het uitzetten van de paaltjes voor de nieuwbouw. De boer was kennelijk niet tevreden met de omvang van de uitbreiding, want hij verzocht de aannemer de paaltjes direct een meter wijder te zetten."

Voor de dokter

De luxe woning voor boerderij Den Hof van de familie Schoonvelde in De Wijk oogt als een heus herenhuis met twee verdiepingen, een strakke gevelindeling met de voordeur prominent in het midden en op het dak geglazuurde pannen. Toch blijkt deze woning niet zozeer het resultaat van enorme inkomsten van het agrarische bedrijf. Boer Hendrik Schoonvelde vertelt: "In 1858 is huisarts Van Setten op de boerderij komen wonen. Van Setten was een bijzondere man. Zo hield hij medicinale bloedzuigers en kweekte hij kruiden waarvan hij zelf medicijnen maakte. De boerderij was

eigendom van zijn vrouw en toen zij er gingen wonen is de luxe woning voor de boerderij gebouwd. Op het boerenbedrijf zelf zat een pachtboer." Hendrik Schoonvelde haalt een oude foto tevoorschijn van de voorgevel van de boerderij in vroeger dagen. "Kijk, hier kun je goed zien hoe fraai de tuin was aangelegd, helemaal in Engelse stijl. Later is dat verdwenen omdat de weg is verlegd en dichterbij het huis is komen te liggen." Ook te zien op de foto zijn de stijlvolle louvreliken naast de ramen en een heus balkon boven de voordeur. Beide hebben de tand des tijds niet doorstaan.

Bertus: "Hier vlakbij ligt landhuis De Lindenhorst, een statig herenhuis met twee ruime verdiepingen en een imponerende entree. De voorgevel lijkt bijzonder veel op die van boerderij Den Hof en hier is het balkon wel bewaard gebleven. Je moet trouwens goed kijken om te zien dat De Lindenhorst ooit een boerderij is geweest. Het huis is aanzienlijk groter dan de erachter liggende deel." □

BOERDERIJENBOEK

In dit boek over ons agrarisch erfgoed laat Arjan Wijnstra u met sprankelende woorden en prachtige beelden kennismaken met de details van boerderijen. Het is een bundeling van de serie Kijk op Boerderijen, met frisse beelden en nog niet eerder verschenen artikelen.

144 pagina's, € 24,95. Te bestellen via www.landleven.nl/kijkopboerderijen of bel 0314 - 358 358.

LINKS: De Lindenhorst is een statig herenhuis met twee ruime verdiepingen en een imponerende entree.
BOVEN: Het is moeilijk voor te stellen dat achter deze deur van De Lindenhorst een boerderij schuilgaat.

De Reest, beelden van een beek

Bertus Boivin laat de lezer in *De Reest – Beelden van een beek* kennismaken met de schoonheid van dit voor velen onbekende landschap. De fotografie is van Harry Cock, Sake Elzinga en Henkjan Kievit, de uitgever is Stichting Het Drentse Landschap in Assen en het boek kost € 24,95. ISBN 978980344709. Te bestellen op www.drentslandschap.nl